

Kelionė pas kalnų dėdę

1

SKYRIUS

Iš jaukaus, seno Majenfeldo miestelio takas veda per žalias, medžių priaugusias pievas ligi pat kalnų, kurie, šiapus dideli ir rimti, žvelgia žemyn į slėnį. Ten, kur takas pradeda kilti aukštyn, netrūkūs keleivį pasitinka šilainė su savo striuka žole ir kvapniais kalnų žalumynais, mat takas stačiai ir tiesiai šauna į Alpes.

Šituo siauru kalnų taku vieną šviesų, saulėtą birželio rytą kopė aukšta, stotinga šio kalnų krašto mergina, vedina už raudonos mergaitės, kurios skruosteliai buvo taip įkaitę, kad net visas rudas, nuo saulės įdeges veidukas raudonumu plyšo. Ir kurgi ne, juk lauke kepino karšta birželio saulė, o mergaitė buvo taip aptūlota, lyg jai būtų reikėję gintis nuo baisiausio speigo. Mažylė galėjo būti ne daugiau kaip kokių penkerių metų, tačiau kokio ji buvo augumo iš tikrųjų, sunku buvo įžiūrėti, nes vilkėjo viena ant kitos dviem, o gal net trim suknutėm ir dar buvo apmuturiuota didele raudona medvilnine skara, taigi toji nedidukė, beformė žmogysta, įkišta į du sunkius, vinimis pakaustytus kalnų batus, suplukusi, sukaitusi sunkiai pūžino prieš kalną.

Ėjo jos taip gal kokią valandą ir priėjo nedidelę gyvenvietę, įsikūrusią pusiaukelėje tarp slėnio ir kalnų ganyklų, vadinamą Kaimeliu. Čia beveik nebuvo namų, pro kuriuos einant nebūtų kas šūktelėjęs joms žodį kitą, – kas pro langą, kas nuo namų durų, kas ant kelio išbėgęs, nes visi merginą pažinojo, čia buvo jos gimtinė. Tačiau mergina niekur nė nestabtelėjo, tik prabėgom tarsteldavo vieną kitą žodį, atsakydama į pasveikinimą ar kokį klausimą, ir drožė toliau, kol priėjo tos plačiai išsibarsčiusios gyvenvietės paskutinį namelį. Čia pasigirdo pro duris balsas:

– Palūkėk valandėlę, Deta, aš tave palydėsiu, jeigu eini toliau į kalnus.

Mergina stabtelėjo. Mažylė tučtuojau paleido jos ranką ir kles-
telėjo ant žemės.

– Ar pavargai, Heida? – paklausė palydovė.

– Ne, man tik karšta, – atsakė mergaitė.

– Greit būsim viršuj, jeigu tik dar truputį susiimsi ir žengsi dideliais žingsniais, tai po valandos jau būsim ten, – padrąsino palydovė.

Tuo metu pro namelio duris išsiriti drūta, geraširdiško veido moteriškė ir prisidėjo prie abiejų keleivių. Mergaitė pakilo nuo žemės ir nusekė paskui tas dvi senas pažįstamas, kurios tuojau pat įsileido į kalbas aptarinėdamos tuos ir anuos Kaimelio bei daugelio aplinkinių sodybų gyventojus.

– Bet kurgi tu dabar išsiruošei su tuo vaiku, Deta? – po kiek laiko paklausė naujoji pakeleivė. – Ar tik nebus čia tavo sesers mergaitė, ta, kur liko našlaitė?

– Taip, ta pati, – atsakė Deta, – vedu į kalnus pas Dėdę, ketinu ją ten ir palikti.

– Ką? Palikti mergaitę pas Kalną Dėdę? Gal tau galvoj negerai, Deta? Kaip tu gali taip daryti! Senis tuojau pat išgrūs tave atgal, ir bus tau po visų ketinimų!

– Neturi teisės, jis yra senelis ir privalo rūpintis anūke. Iki šiol mergaitė augo pas mane, bet dabar, galiu tau pasakyti, Barbele, man siūlo gerą darbą, ir aš negaliu jo atsisakyti dėl mergaitės. Dabar tegu senelis atlieka savo pareigą.

– Žinoma, jeigu jis būtų kaip visi žmonės, tada taip, – pripažino storulė Barbelė. – Bet juk tu jį pažįsti. Ką jis veiks su vaiku, ir dar su tokiu mažu! Mergaitė neištvers pas jį. O kurgi tu ketini išvažiuoti?

– Į Frankfurtą, – pasigyrė Deta. – Ten aš gaunu labai gerą vietą. Ponai jau pernai vasarą buvo apsistoję ten apačioj, kurorte, aš tvarkiau ir prižiūrėjau jų kambarius, jau tada jie norėjo mane išsivežti, bet dabar tikrai išvažiuosiu, gali būti tikra.

– Ne, ne, nenorėčiau būti mergaitės kailyje! – atstačiusi rankas, lyg gindamasi sušuko Barbelė. – Juk niekas nežino, koks nelabasis tą senį ten apšėdęs! Su niekuo jis nenori turėti reikalų; metų metais nekelia kojos į bažnyčią, o jeigu kartą per metus nusileidžia žemyn, nešinas savo galinga lazda, tai visi išsigandę suka jam iš kelio. Su savo tankiais žilais antakiais ir baisia barzda jis atrodo kaip koks pagonis ar indėnas – su tokiu geriau jau vienam nesusitikti.

– Na ir kas? – atkirto Deta. – Jis yra senelis ir jo pareiga rūpintis anūke, manau, nieko jis jai nepadarys, o jeigu kas atsitiks, atsakys jis, o ne aš.

– Man tik įdomu, – smalsavo Barbelė, – kas slegia jo sąžinę, kad jis taip nemėgsta žmonių, vienas kaip pirštas gyvena ten,

kalnų ganyklose, ir beveik niekada čia akių nerodo. Žmonės ir šiaip, ir taip apie jį šneka; tu, be abejo, taip pat kai ką žinai iš savo sesers, ar ne, Deta?

– Žinoti žinau, tik nekalbu; jeigu paskui jis ką nors užgirstų, kaipgi aš tada galėčiau jam į akis pasirodyti!

Tačiau Barbelei labai jau knietėjo sužinoti, kaip ten iš tikrųjų yra, kad tas Kalnų Dėdė taip nusiteikęs prieš žmones, gyvena ten, aukštai, vieniui vienas, ir žmonės kalba apie jį tik pusiau lūpų, tarsi bijodami pasirodyti esą prieš jį ir kartu nenorėdami būti už jį. Barbelė taip pat nežinojo, kodėl Kaimelio žmonės vadina jį Kalnų Dėde, juk negali jis būti visiems gyventojams tikras dėdė; bet kad visi jį taip vadino, tai ir ji darė tą patį, niekada senio kitaip nevadino, kaip tik Dėde. Barbelė buvo ne per seniausiai į Kaimelį atitekėjusi, prieš tai ji gyveno žemiau, Prečio srityje, todėl dar nebuvo gerai susipažinusi su visais Kaimelio ir aplinkinių gyvenviečių įvykiais bei visų laikų to krašto asmenybėmis. Deta, jos gera pažįstama, atvirksčiai, buvo Kaimelyje gimusi ir gyveno čia su savo motina iki pat pernai metų. Po motinos mirties ji persikėlė į Ragaco kurortą ir dideliame viešbutyje gavo gerai apmokamą kambarinės vietą. Ir šį rytą ji su mergaite atvyko iš Ragaco. Iki Majenfeldo jas pavėžėjo su šieno vežimu namo grįžtantis vienas jos pažįstamas. Tad šį sykį Barbelė nenorėjo praleisti progos kai ko išsiklausinėti. Draugiškai paėmė Detą už parankės ir tarė:

– Manychiau, kad iš tavęs geriausiai galima sužinoti, kas yra teisybė ir ką žmonės prasimano. Man rodos, tu žinai visą tą istoriją. Papasakok man truputėlį, kaip ten yra iš tikrųjų, ar tas senis visada buvo toks piktas ir neapkęntė žmonių.

– Ar visada jis toks buvo, negaliu gerai pasakyti, man dabar dvidešimt šešeri metai, o jam tikrai bus apie septyniasdešimt; tad nemačiau, koks jis buvo jaunystėje, šito iš manęs nesitikėk. Bet jeigu žinočiau, kad mano kalbos paskui nepasklis po visą Prečio sritį, galėčiau daug ką apie jį papasakoti; mano mama buvo iš Domlešgo, jis – irgi.

– Na, ką tu, Deta, kaip tu gali taip ir pagalvoti? – atkirto Barbelė truputį išžiūdusi. – Prečio srityje niekas per daug rimtai nežiūri į paskalas, be to, aš moku kai ką ir nutylėti, jeigu to reikia. Papasakok – nesigailėsi.

– Na, gerai, bet tik tu niekam nė žodžio! – perspėjo Deta ir apsidairė, ar nėra kur arti mergaitės, kuri galėtų nugirsti jos pasakojimą. Bet mergaitės apskritai niekur nebuvo matyti, greičiausiai ji jau seniai atsiliko nuo abiejų palydovių, tik tos išiplepėjusios šito nepastebėjo.

Deta sustojo ir ėmė žvalgytis aplinkui. Takas vienoj kitoj vietoj vingiavo į šalis, tačiau nužvelgti jį galėjai beveik ligi pat Kaimelio. Bet jame nebuvo matyti nė gyvos dvasios.

– Aš jau matau ją, – tarė Barbelė. – Antai ten, ar matai? – ir parodė pirštu gerokai į šalį nuo kalnų tako. – Kopia šlaitais kartu su Ožkapetriu ir jo ožkomis. Ir kodėl tas šiandien taip vėlai išsiruošė su savo gyvuliais? Bet gal ir gerai, dabar bent prižiūrės mergaitę ir tu galėsi ramiai sau pasakoti.

– Dėl prižiūrėjimo gali Peteris per daug ir nesistengti, – tarė Deta. – Pagal savo penkerių metų amžių mergaitė nėra kvaila, turi akis kaktoj ir mato, kas yra kaip, tą aš jau pastebėjau, ir kada nors jai tas labai pravers, nes senis nieko nebeturi, tik dvi ožkas ir kalnų trobelę.

– O ar anksčiau daugiau ko turėjo? – paklausė Barbelė.

– Ar jis?.. Na, taip, žinoma, – atsakė Deta. – Vieną iš gražiausių ūkių Domlešge turėjo. Jis buvo vyresnysis sūnus ir turėjo tik vieną brolių, tas buvo tykus ir tvarkingas. O vyresnysis nenorėjo nieko dirbti, tik vaidino poną, bastėsi po kraštą susidėjęs su visokiais pašlemėkais. Visą ūkį prašvilpė kortuodamas ir gerdamas, ir kai visa tai iškilo aikštėn, tėvas ir motina, neištvėrę sielvarto, pasimirė vienas po kito, brolis, taip pat likęs su ubago lazda, spjovė į viską ir iškeliavo į platųjį pasaulį, niekas nežino kur, o pats dėdė, nieko daugiau nebeturėdamas, vien tik blogą vardą, taip pat pradingo. Iš pradžių niekas nežinojo kur, po kiek laiko pasklido kalbos, kad pasidavęs į kariuomenę ir esąs Neapolyje, paskui dvylika ar penkiolika metų nieko nebuvo apie jį girdėti. Ir staiga pasirodė Domlešge kartu su paaugliu berniuku ir ketino įtaisyti jį kur nors pas gimines. Bet prieš jį užsitrenkė visos durys, niekas nenorėjo turėti su juo jokių reikalų. Tas labai jį užgavo; pasakė niekada daugiau į Domlešgą kojos nekelsias, atsikraustė į Kaimelį ir gyveno čia su berniuku. Žmona, regis, buvo vietinė, jis sutiko ją čia kažkur ir netrukus vėl prarado. Atrodo, turėjo dar šiek tiek pinigų, nes leido berniuką, Tobiją, mokyti amato; berniukas tapo dailide, buvo padorus žmogus ir turėjo gerą vardą tarp Kaimelio gyventojų. Bet seniu niekas nepasitikėjo, buvo kalbama, kad jis dezertyravęs iš Neapolio, ten jam pradėję svilti padai, nes kažką užmušęs, žinoma, ne kare, supranti, o per muštynes. Bet mes palaikėme su juo giminystę, nes mano motinos senelė ir jo senelė buvo seserys. Todėl vadinome jį dėde, o kadangi mažne su visais Kaimelio gyventojais buvome susigiminiavę iš tėvo pusės, tai ir visiems kitiems jis

tapo dėde, o kai paskui išsikėlė į kalnus, tai niekas jo kitaip ir nevadino, tik Kalnų Dėde.

– Na, o kaip ten paskui Tobijas? – susidomėjusi paklausė Barbelė.

– Turėk kantrybės, pasakysiu, negaliu visko iš karto, – tarė Deta. – Taigi Tobijas mokėsi Melse, išmokęs amato, grįžo į Kaimelį ir paėmė mano seserį, Adelheidą, į žmonas, nes jau seniai jie draugavo. Vedę labai gražiai sugyveno. Deja, neilgai. Jau po dvejų metų, kai Tobijas talkininkavo statant vieną namą, užkrito ant jo rąstas ir užmušė. Ir kai jį tokį sumaitotą parnešė namo, Adelheidą iš baimės ir širdgėlos ištiko baisi karštinė, iš kurios ji taip ir neatsigavo. Ir šiaip nebuvo ji labai stiprios sveikatos, kartais užeidavo jai tokia būseną, kad nebežinodavai, ar ji miega, ar tik taip sau guli. Praslinkus vos porai savaitių po Tobijo mirties, palaidojom ir Adelheidą. Tada visi aplinkui tik ir kalbėjo apie jų liūdną likimą, o patyliukais ir pilna burna šnekėjo, kad tai esanti bausmė, kurią užtraukęs dėdė savo bedieviu gyvenimu, tas buvo sakoma jam ir į akis, net kunigas bandė prabilti į jo sąžinę, ragino atgailauti, bet jis darėsi tik dar piktesnis, dar labiau užsi-sklendė ir su niekuo nebesikalbėjo, o žmonės taip pat suko jam iš kelio. Paskui staiga pasklido kalbos, kad dėdė išsikėlė į kalnus ir visai nenusileidžia žemyn. Nuo to laiko ir gyvena jis ten susipykęs su Dievu ir žmonėmis. Adelheidos mergaitę pasiėmė mes pas save, mama ir aš; ji buvo vienerių metų. O kai pernai vasarą pasimirė mama ir aš panorau kurorte užsidirbti kiek pinigų, pasiėmiau mergaitę su savim ir atidaviau ten senajai Urzelei auginti ir prižiūrėti. Galėjau ir žiemą likti kurorte, buvo visokių darbų, nes aš moku siūti ir lopyti, o iš pat pavasario turėjo vėl at-

važiuoti ponai iš Frankfurto, kuriuos aptarnavau pernai ir kurie dabar nori mane pas save pasiimti. Poryt išvažiuojam, tai gera tarnyba, galiu tau pasakyti.

– Ir tam seniui ten, kalnuose, tu nori palikti mergaitę? Atsišbėti negaliu, kaip tau tokia mintis ir į galvą atėjo, Deta, – priekaištingai tarė Barbelė.

– O kodėl gi ne? – atkirto Deta. – Savo pareigą mergaitei aš atlikau, o ką man dabar su ja daryti? Man rodos, negaliu pasiimti į Frankfurtą vaiko, kuris dar neturi nė penkerių metų. O kurgi tu, Barbele, iš tikrųjų eini, juk mums jau tik pusę kelio beliko iki kalnų ganyklų?

– Greit jau ir aš būsiu ten, kur einu, – atsakė Barbelė. – Noriu pakalbėti su Ožkapetrio motina, ji verpia man žiemomis. Lik sveika, Deta, sėkmės!

Deta padavė ranką ir sustojo, o jos palydovė pasuko link nedidelės tamsiai rudos kalnų trobelės, kuri kiūtojo už keliolikos žingsnių nuo tako vienoje lomelėje, pasislėpusi nuo kalnų vėjo. Trobelė buvo pusiaukelėje tarp Kaimelio ir kalnų ganyklų, gerai, kad ji stovėjo kiek žemiau, nes atrodė tokia sukrypusi ir palaikė, kad net gyventi joje turėjo būti pavojinga, užaujant vėjui, braškėjo ne tik jos sienos, bet tirtėjo, klebetavo ir visa kita: durys, langai ir sutrešusios sijos. Jeigu ji būtų stovėjusi kur pakiliau, tokiomis dienomis vėjas tikrai būtų nunešęs ją į slėnį.

Čia gyveno Ožkapetris, vienuolikametis berniukas, kuris kiekvieną rytą paimdavo iš Kaimelio apačioj ožkas ir nusivarydavo aukštai į kalnų ganyklas, kur jos ligi vakaro skabydavo striuką, kietą žolę. Paskui vakare nustraksėdavo su savo lengvakojaus gyvulėliais nuo kalno žemyn, pasiekęs Kaimelį, šaižiai švilptelėdavo

pro pirštus, ir kiekvienas šeimininkas pasiimdavo aikštėje savo ožką. Dažniausiai ten ateidavo mažų berniukų ir mergaičių, nes ramių ožkelių nebuvo ko baimintis, ir visą vasarą tai būdavo vienintelė proga per dieną, kai Peteris galėdavo pabendrauti su savo bendraamžiais. Šiaip jis gyveno tik su ožkomis. Tiesa, namie turėjo motiną ir aklą senelę; bet kad kiekvieną rytą labai anksti iš namų išeidavo, o vakare vėlai iš Kaimelio pareidavo, nes norėdavo ten kuo ilgiau su vaikais pasišnekėti, tai namie praleisdavo tik tiek laiko, kol rytą išgerdavo pieno su duona, vakare vėl to paties ir paskui kritęs į lovą miegodavo. Jo tėvas, taip pat visų vadintas Ožkapetriu, – mat vaikystėje irgi dirbo tokį pat darbą, – prieš kelerius metus žuvo kirsdamas mišką. Motina, nors buvo vardu Brigita, tačiau visi pagal vyrą vadino ją Ožkapetre, o akląją senelę ir jaunas, ir senas čia pažinojo tik kaip Senelę.

Deta gal dešimt minučių laukė ir dairėsi į visas puses, ar nepamatys kur vaikų su ožkomis; niekur jų nepastebėjusi, palypėjo dar kiek aukščiau, iš kur geriau galėjo nužvelgti visą nuokalnę ligi pat apačios, ir jau rimtai sunerimusi ėmė dairytis į šalis.

Tuo tarpu vaikai dideliu lankstu kilo aukštyn, nes Peteris žinojo daug tokių vietų, kur augo visokių krūmų krūmelių, kuriuos labai mėgo skabyti jo ožkos. Todėl ėjo su savo kaimene sukiodamasis čia į vieną, čia į kitą pusę. Iš pradžių mergaitė kantriai pūškavo iš paskos, suplukusi subuvusi, aptūlota sunkiais, nepatogiais apdarais, sutelkusi visas jėgas. Ėjo netardama nė žodžio, tik žiūrėjo čia į Peterį, kuris basas, su lengvomis kelnaitėmis be vargo šokinėjo iš vienos vietos į kitą, čia į ožkas, kurios plonomis, lieknomis kojytėmis dar lengviau strikinėjo per krūmus ir akmenis, lipinėjo stačiais skardžiais. Paskui staiga plest atsisėdo ant žemės,

šmūkšt, šmūkšt nusiavė batus, nusimovė kojinaites, strykt vėl pašoko ant kojų, nusimetė storą raudoną šaliką, greit nusiautė švarkelį, nusivilko sekmadieninę suknetę, kurią teta Deta buvo užtraukusi ant kasdienių drabužėlių, kad mažiau būtų ko nešti. Žaibo greitumu išsinėrė ir iš kasdienio švarkelio, liko tik su lengvučiu apatinuku ir trumpais marškinukais, iš kurių kyšojo plikos rankos. Paskui gražiai viską sudėjo į krūvelę ir pasivijusi Peterį šokinėjo ir kopė kartu su juo paskui ožkas taip lengvai, tarsi pati būtų viena iš jų. Peteris iki tol nekrepė dėmesio, ką mergaitė ten atsilikusi veikia. Bet kai ji atstraksėjo visai kitaip apsitaisiusi, išsišiepė ir žvilgtelėjo atgal, o kai apačioj pamatė drabužių krūvelę, tai šypsena jo veide nutįso iki ausų, tačiau sakyti jis nieko nesakė.

Pasijutusi tokia laisva ir lengva, mergaitė užšnekino Peterį, jis taip pat prakalbo ir turėjo atsakyti į daugelį klausimų, nes mergaitė panorė sužinoti, kiek jis turi ožkų, kur su jomis eina ir ką ten nuėjęs veikia. Taip jie su visomis ožkomis pasiekė trobelę ir pasirodė tetai Detai. Bet vos tik toji pamatė atkopiančią kompaniją, tuoj garsiai sušuko:

– Heida, kas čia dabar? Kaip tu atrodai? Kur tu padėjai savo švarkelį, ir antrąjį, ir šaliką? Ir naujut naujutėlius batus, kuriuos buvau nupirkusi tau po kalnus vaikščioti, ir naujas kojines numezgusi, ir viskas dingo, viskas dingo! Heida, kas čia dabar, kur tu visa tai padėjai?

Mergaitė ramiai parodė į pakalnę ir tarė:

– Ten!

Teta pasižiūrėjo nurodyta kryptimi. Ir tikrai, ten kažkas pūpsėjo, o viršuje buvo matyti raudonas lopas. Tai greičiausiai buvo šalikėlis.